

**HELŚIŃSKA FUNDACJA PRAW CZŁOWIEKA
HELSINKI FOUNDATION for HUMAN RIGHTS**

RADA FUNDACJI

Halina Bortnowska-Dąbrowska   Marek Antoni Nowicki
Jerzy Ciemniowski   Teresa Romer
Janusz Grzelak   Mirosław Wyrzykowski
Michał Nawrocki

ZARZĄD FUNDACJI

Prezes: Danuta Przywara
Wiceprezes: Maciej Nowicki
Sekretarz: Piotr Kładoczny
Skarbnik: Lenur Kerymov
Członek Zarządu: Dominika Bychawska-Siniarska

Warszawa, dnia 16 kwietnia 2018 roku

...../2018/47726/PSP/AK/KW

Mr Linos-Alexandre Sicilianos
The European Court of Human Rights
President of the First Section
Section I
Council of Europe
67075 Strasbourg-Cedex
France

Dot. Robert Kuchta i Sebastian Mętel przeciwko Poland
Application No. 76813/16

W nawiązaniu do pisma Pana Abel'a Campos'a Section Registrar I Sekcji Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej: EKPCz, Trybunał) z dnia 26 marca 2018 roku, przyznającego prawo przedstawienia opinii przyjaciela sądu Trybunałowi do dnia 16 kwietnia 2018 roku, Helsińska Fundacja Praw Człowieka (dalej: HFPC, Fundacja) z siedzibą w Warszawie, Polska, pragnie przedstawić opinię przyjaciela sądu w sprawie *Robert Kuchta i Sebastian Mętel przeciwko Polsce*, skarga nr 76813/16 wraz z załącznikami.

W imieniu Zarządu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka,

(właściwy podpis na oryginale)

Dr Piotr Kładoczny

Sekretarz Zarządu

Helsińska Fundacja Praw Człowieka

(właściwy podpis na oryginale)

Maciej Nowicki

Wiceprezes Zarządu

Helsińska Fundacja Praw Człowieka

Robert Kuchta i Sebastian Mętel
przeciwko Polsce
(skarga nr 76813/16)

Opinia przyjaciela sądu
przygotowana przez
Helsińską Fundację Praw Człowieka

I. Helsińska Fundacja Praw Człowieka – jej działania w zakresie przemocy Policji

Problem przemocy funkcjonariuszy Policji znajduje się w obszarze szczególnego zainteresowania Fundacji od początku jej działalności. Pomagamy ofiarom naruszeń poprzez różnego rodzaju interwencje i organizowanie profesjonalnej pomocy prawnej na zasadach *pro bono*, obserwujemy procesy sądowe w sprawach, w których mogło dojść do przekroczenia uprawnień przez funkcjonariuszy Policji, monitorujemy miejsca, w których przebywają osoby pozbawione wolności, a także obserwujemy zgromadzenia publiczne. HFPC prowadzi także szkolenia dla funkcjonariuszy Policji z zakresu zakazu tortur i niehumanitarnego lub poniżającego traktowania oraz orzecznictwa ETPCz. Powyższe okoliczności spowodowały, że HFPC zdecydowała się przedstawić swoją opinię Trybunałowi również w niniejszej sprawie.

II. Wstęp

HFPC pragnie na wstępie poinformować, że niniejsza opinia, w związku z zakresem przyznanej przez Trybunał zgody, nie odnosi się do realiów stanu faktycznego w niniejszej sprawie.

Postępowanie prowadzone przed Trybunałem jest jednak ważne z punktu widzenia dotychczasowej praktyki i misji Fundacji, a także dyskusji na temat przemocy Policji, która obecnie prowadzona jest w Polsce. W debacie publicznej szczególnie zauważalne są głosy organizacji pozarządowych, Rzecznika Praw Obywatelskich oraz działającego przy nim Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur, a także samorządów zawodowych – adwokackiego i radcowskiego. W toku analiz zgłaszanych jest wiele postulatów, które mogą doprowadzić do zmniejszenia liczby tego typu przypadków. Proponowane są zarówno rozwiązania o charakterze praktycznym, jak i legislacyjnym (dotyczące prawa materialnego, jak i procesowego).

HFPC ma jednocześnie świadomość, że ETPCz wydawał już wyroki w wielu podobnych sprawach, również przeciwko Polsce (np. *Dzwonkowski przeciwko Polsce*, skarga nr 46702/99, wyrok z dnia 12 kwietnia 2007 roku; *Lewandowski i Lewandowska przeciwko Polsce*, skarga nr 15562/02, wyrok z dnia 13 stycznia 2009 roku; *Mrozowski przeciwko Polsce*, skarga nr 9258/04, wyrok z dnia 12 maja 2009 roku), dlatego pewien standard jest już ustalony. Jednakże wciąż w Polsce pojawiają się nowe sprawy, które mogą sugerować, że wytyczne Trybunału nie są stosowane w praktyce zarówno przez funkcjonariuszy Policji, organy ścigania, a także sądy. Zdaniem Fundacji, stanowisko ETPCz w nowych sprawach, w tym w tej badanej przez Trybunał, może przyczynić się do istotnych zmian nie tylko w systemie prawnym, ale także w mentalności funkcjonariuszy Policji i ich przełożonych.

III. Zakaz tortur i niehumanitarnego lub poniżającego traktowania w Polsce – perspektywa organów międzynarodowych

Organizacje międzynarodowe, takie jak ONZ czy Rada Europy, wskazują na problem stosowania przemocy przez policjantów w Polsce. W raporcie z 2013 roku Komitet Przeciwko Torturom (dalej: CAT) podniósł, że Polska powinna zagwarantować, aby wszystkie przypadki stosowania tortur albo znęcania się zostały szybko wyjaśnione w efektywny i niezależny sposób, a postępowania powinny być wszczynane niezwłocznie i z urzędu w każdym przypadku, gdy można przypuszczać, że doszło do stosowania tortur albo znęcania się¹. Ponadto, w tym samym raporcie CAT

¹ Conclusions and recommendations of the Committee against Torture, 23 grudnia 2013 roku, CAT/C/POL/CO/5-6, dostęp: <http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QKGlD%2fPPRiCAqhk7Yhsr0vVMLY8ltqp7clpaWy9%2f>

podniósł, że Polska powinna wprowadzić do polskiego systemu prawnego przestępstwo tortur, tak aby jego definicja pokrywała się z definicją art. 1 Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania (dalej: Konwencja o zakazie tortur)².

Europejski Komitet ds. Zapobiegania Torturom oraz Niehumanitarnemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (dalej: CPT) w raporcie z wizytacji w 2013 roku zalecił, aby przypomnieć funkcjonariuszom Policji w całej Polsce, że każda forma niewłaściwego traktowania (w tym werbalnego) osób pozbawionych wolności jest zabroniona. Ponadto wskazano, że w sprawach dotyczących nadużyć popełnianych przez funkcjonariuszy Policji, prokuratura w postępowaniu powinna być wspierana przez niezależne, niepowiązane jednostki, a nie przez jednostki związane z daną sprawą³.

Komitet Praw Człowieka ONZ w listopadzie 2016 roku zwrócił uwagę, że nie wszystkie elementy przestępstwa tortur są penalizowane przez polski Kodeks karny, a także że nie oddaje on w całości, czym to przestępstwo jest. W związku z powyższym zarekomendowano, aby wprowadzić odpowiednie zmiany w polskim Kodeksie karnym, tak aby były one zgodne z postanowieniami Konwencji o zakazie tortur. Ponadto Komitet Praw Człowieka wyraził zaniepokojenie przypadkami nadużywania siły przez funkcjonariuszy Policji oraz tym, że postępowania w takich sprawach są rzadko wszczynane. Dlatego zarekomendował, aby każda skarga w przypadku zaistnienia podejrzenia tortur lub niehumanitarnego i poniżającego traktowania była w sposób właściwy zbadana, a także aby osoby za nie odpowiedzialne zostały w odpowiedni sposób osądzone i otrzymały odpowiednie kary, a ofiary otrzymały odpowiednie zadośćuczynienie⁴.

Należy w tym miejscu także podkreślić, że Polska była objęta nadzorem Komitetu Ministrów Rady Europy w sprawie wykonania wyroków z grupy spraw *Dzwonkowski przeciwko Polsce*. Ministerstwo Spraw Zagranicznych w raporcie z dnia 29 kwietnia 2016 roku z wykonania wyroków⁵ ww. grupy wskazało, że w Polsce doszło do uchwalenie ustawy z dnia 24 maja 2013 roku o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej⁶, w której wzięto pod uwagę orzecznictwo ETPC. Ponadto Rząd podkreślił, że 27 czerwca 2014 roku wydano wytyczne Prokuratora Generalnego w sprawie prowadzenia przez prokuratorów postępowań o przestępstwa związane z pozbawieniem życia oraz z niehumanitarnym bądź poniżającym traktowaniem lub karaniem, których sprawcami są funkcjonariusze Policji lub inni funkcjonariusze publiczni⁷. Dodano również, że są przeprowadzane szkolenia w

---

<http://dpc.gov.pl/Content/168064a9db> (data dostępu: 16-04-2018).

² Dz. U. z 1989 r. Nr 63, poz. 378.

³ Appendix I: List of the CPT'S recommendations, comments and requests for information, CPT/Inf (2014) 21, Section: 32/33, 27 listopada 2013, dostęp: <http://hudoc.cpt.coe.int/eng/?i=p-pol-20130605-en-32> (data dostępu: 16-04-2018). Należy również wskazać, że w raporcie z wizytacji w 2009 roku CPT również zaleciło, aby przypomnieć funkcjonariuszom Policji w całej Polsce, że każda forma niewłaściwego traktowania (w tym werbalnego) osób pozbawionych wolności jest zabroniona, a także, że należy przypomnieć funkcjonariuszom Policji, że nie należy używać więcej siły niż jest to konieczne, w szczególności względem osób zatrzymanych, gdy przejmują nad nimi kontrolę, a takie użycie siły nie może być usprawiedliwiane, Appendix I: List of the CPT'S recommendations, comments and requests for information, CPT/Inf (2011) 20, Section: 42/43, 30 lipca 2010, dostęp: <http://hudoc.cpt.coe.int/eng/?i=p-pol-20091126-en-42> (data dostępu: 16-04-2018). Ostatnia wizyta CPT w Polsce miała miejsce w maju 2017 roku. Polska nadal oczekuje na wydanie raportu.

⁴ *Concluding observations on the seventh periodic report of Poland*, 23 November 2016, CCPR/C/POL/CO/7, pkt 25-26, dostęp:

<http://doestore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPrICaQhKb7yhsqLnKe%2bgR3H9dIN1CrMSzSrhczGOISGLJKSwv8EGXvYBJE5lxS00qrluNSR15J%2b60Y5lx31IN4JcQpWZ%2fKv0NvWwVotRjK20CLtcs7xZpK> (data dostępu: 16-04-2018).

⁵ Poland, Ministry of Foreign Affairs, Action Rept. Information on the measures aiming to comply with the judgments in cases of *Dzwonkowski v. Poland*, *Lewandowski and Lewandowska v. Poland*, *Pieniak v. Poland*, *Mrozowski v. Poland*, *Polanowski v. Poland*, *Wasilewska and Kalucka v. Poland* and *Karbowniczek v. Poland*, *Przemyski v. Poland*, dostęp: <https://rm.coe.int/168064a9db>, (data dostępu: 16-04-2018).

⁶ Tekst jedn.: Dz. U. z 2017 r. poz. 1120 ze zm.

⁷ Wytyczne Prokuratora Generalnego z dnia 27 czerwca 2014 roku (dalej: Wytyczne), sygn. PG VII G 021/4/14, dostęp: <https://pk.gov.pl/wp-content/uploads/2014/07/022c10a03902e8d39fd195788590691da.pdf> (data dostępu: 16-04-2018). Z Wytycznych wynika, że prokuratorzy powinni osobiście przyjąć zawiadomienie o przestępstwie i przesłuchać zawiadamiającego w charakterze świadka. Jeśli zachodzi podejrzenie popełnienia przestępstwa przez funkcjonariusza Policji, niezbędne dla ustalenia stanu faktycznego jest przeprowadzenie czynności dowodowych w śledztwie, które tylko w wyjątkowych wypadkach i ograniczonym zakresie można powierzyć Policji. Ponadto z punktu 6 Wytycznych wynika, że: „[w] przypadku ujawnienia okoliczności, które mogłyby wywołać wątpliwość co do bezstronności wszystkich prokuratorów

zakresie ochrony praw człowieka dla funkcjonariuszy Policji, a także, że zwrócono uwagę na rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 18 kwietnia 2012 roku w sprawie postępowania kwalifikacyjnego w stosunku do kandydatów ubiegających się o przyjęcie do służby w Policji⁸. W związku z tymi i wieloma innymi zmianami Komitet Ministrów Rady Europy przyjął rezolucję końcową CM/ResDH(2016)148⁹ z dnia 8 czerwca 2016 roku, którą postanowił zamknąć swój nadzór nad tą grupą spraw.

IV. Stan prawny w zakresie zakazu tortur i niehumanitarnego lub poniżającego traktowania w Polsce

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej¹⁰ w art. 40 stanowi, że: „[n]ikt nie może być poddany torturom ani okrutnemu, niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu i karaniu. Zakazuje się stosowania kar cielesnych.”. W polskim systemie prawnym nie ma jednej definicji przestępstwa tortur, dlatego pomocniczo w tym zakresie można posługiwać się definicją zawartą w art. 1 ust. 1 Konwencji o zakazie tortur.

Należy wskazać, że w Polsce funkcjonariusze Policji, którzy dopuszczają się tortur i niehumanitarnego lub poniżającego traktowania mogą ponieść odpowiedzialność karną na podstawie niezmienionych od momentu wejścia w życie Kodeksu karnego¹¹ (dalej: k.k.), czyli od 1 września 1998 roku, przepisów. Jednym z nich jest art. 246 k.k., który stanowi, że: „[f]unkcjonariusz publiczny lub ten, który działając na jego polecenie w celu uzyskania określonych zeznań, wyjaśnień, informacji lub oświadczenia stosuje przemoc, groźbę bezprawną lub w inny sposób znęca się fizycznie lub psychicznie nad inną osobą, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.”. Czyn zabroniony określony w art. 246 k.k. jest przestępstwem umyślnym, które może zostać popełnione jedynie w zamiarze bezpośrednim. Przystępstwo to może zostać popełnione przez funkcjonariusza publicznego lub osobę działającą na jego polecenie. Przystępstwo to: „(...) ma charakter formalny, gdyż nie musi w rezultacie stosowania w nim wymienionych czynności dojść w rzeczywistości do uzyskania zeznań, wyjaśnień, informacji lub oświadczenia.”¹², a także: „[c]zynność sprawcza przestępstwa określonego w art. 246 może polegać na działaniu (przemoc, groźba bezprawna, znęcanie się fizyczne lub psychiczne) lub na działaniu bądź zaniechaniu (jedynie znęcanie się fizyczne lub psychiczne).”¹³.

Kolejnym przepisem jest art. 247 ze szczególnym uwzględnieniem § 3: „§ 1 Kto znęca się fizycznie lub psychicznie nad osobą prawnie pozbawioną wolności, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5; § 2 Jeżeli sprawca działa ze szczególnym okrucieństwem, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10; § 3 Funkcjonariusz publiczny, który wbrew obowiązkowi dopuszcza do popełnienia czynu określonego w § 1 lub 2, podlega karze określonej w tych przepisach.”. Przystępstwo, o którym mowa w art. 247 § 3 k.k., jest występkiem, który może być popełniony umyślnie w zamiarze bezpośrednim lub ewentualnym, gdzie z zamiarem ewentualnym będziemy mieć do czynienia: „(...), gdy funkcjonariusz publiczny, zdając sobie sprawę z wysokiego prawdopodobieństwa popełnienia na osobie, którą był zobowiązany nadzorować, czynów, o których mowa w § 1 lub 2, nie wypełnił należycie ciążącego na nim obowiązku dozoru i nie przedsięwziął

---

jednostki organizacyjnej, w której prowadzone jest postępowanie, lub kierownika tej jednostki, na jego wniosek lub z urzędu kierownik nadrzędnej jednostki organizacyjnej przekazuje sprawę do dalszego prowadzenia innej podległej mu jednostce z pominięciem zasad właściwości miejscowej.” W sytuacji, w której przedmiotem śledztwa jest użycie przez funkcjonariusza Policji środków przymusu bezpośredniego, niezwłocznie prokurator powinien uzyskać dokumentację dotyczącą tych czynności bądź zastosowania wskazanych środków, a następnie powinien dokonać ich wnikliwej analizy, pod kątem prawidłowości przeprowadzenia czynności lub użycia środka, jak też powinien ocenić zgodność dokumentacji z ustalonymi okolicznościami faktycznymi. W przypadku uszczerbku na zdrowiu pokrzywdzonego należy zebrać pełną dokumentację medyczną związaną z okolicznościami ich powstania, a także udzielanej pomocy medycznej. W takim przypadku należy powołać biegłego celem przygotowania opinii, która odniesie się do tego uszczerbku, a zwłaszcza należy ocenić, czy przekonująco wyjaśnia ona mechanizm jego powstania.

⁸ Dz. U. z 2012 r. poz. 432, ze zm.

⁹ Dostęp: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=090000168065c7b5 (data dostępu: 16-04-2018).

¹⁰ Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 ze zm.

¹¹ Tekst jedn.: Dz. U. z 2017 r. poz. 2204 ze zm.

¹² M. Szewczyk, A. Wojtaszczyk, W. Zontek, *Komentarz do art. 246, [w:] Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Część II. Komentarz do art. 212-277d*, red. W. Wróbel, A. Zoll, Wolters Kluwer Polska 2017, publ. LEX.

¹³ *Ibidem*.

żadnych skutecznych środków, by do tego nie dopuścić.”¹⁴. Przepięstwo okrešone w art. 247 § 3 k.k. i popełnione przez funkcjonariusza publicznego: „(...) jest przestępstwem materialnym, którego skutkiem jest zaistnienie sytuacji polegającej na popełnieniu wobec osoby pozbawionej wolności czynu z art. 247 § 1 lub 2. Można popełnić je jedynie przez zaniechanie, którym jest dopuszczenie do powstania opisanej powyżej sytuacji. Jeżeli natomiast funkcjonariusz publiczny współdziała z innymi osobami w realizacji znamion z art. 247 § 1 lub 2 przez podjęcie aktywności odpowie za realizację znamion tych przepisów.”¹⁵.

Ponadto za przekroczenie uprawnień funkcjonariusz Policji może ponieść odpowiedzialność na podstawie art. 231 k.k, który stanowi, że: „§ 1 Funkcjonariusz publiczny, który, przekraczając swoje uprawnienia lub nie dopełniając obowiązków, działa na szkodę interesu publicznego lub prywatnego, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3; § 2 Jeżeli sprawca dopuszcza się czynu określonego w § 1 w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10; § 3 Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 działa nieumyślnie i wyrządza istotną szkodę, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2; § 4 Przepisu § 2 nie stosuje się, jeżeli czyn wyczerpuje znamiona czynu zabronionego określonego w art. 228.”.

W związku z powyższym, należy wskazać, że w polskim systemie prawnym nie ma jednego przepisu karnego, na podstawie którego funkcjonariusz Policji mógłby ponieść odpowiedzialność karną w przypadku dopuszczenia się tortur i niehumanitarnego lub poniżającego traktowania.

Ponadto należy w tym miejscu zasygnalizować, że funkcjonariusze Policji mogą ponieść odpowiedzialność dyscyplinarną na podstawie art. 132 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 roku o Policji¹⁶ (dalej: ustawa o Policji). Postępowanie takie może zostać wszczęte m.in. na podstawie art. 134 ust. 1 pkt 2 ustawy o Policji, czyli na podstawie wniosku pokrzywdzonego złożonego w ramach skargi w trybie przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego¹⁷. Aby funkcjonariusz Policji poniósł odpowiedzialność dyscyplinarną, zgodnie z art. 132 ust. 1 ustawy o Policji, musi naruszyć dyscyplinę służbową lub nie przestrzegać zasad etyki zawodowej. Zgodnie z art. 132 ust. 2 ustawy o Policji: „[n]aruszenie dyscypliny służbowej stanowi czyn policjanta polegający na zawinionym przekroczeniu uprawnień lub niewykonaniu obowiązków wynikających z przepisów prawa lub rozkazów i poleceń wydanych przez przełożonych uprawnionych na podstawie tych przepisów.”.

V. Praktyka i problemy w postępowaniach dotyczących tortur i niehumanitarnego lub poniżającego traktowania w Polsce

1. Przykłady spraw prowadzonych/ monitorowanych przez HFPC

HFPC w swojej dotychczasowej praktyce spotkała się z wieloma sprawami, w których podnoszono zarzut niehumanitarnego lub poniżającego traktowania osób przez funkcjonariuszy Policji.

Najważniejszą sprawą z tego zakresu była sprawa K.J. i K.W., którzy zostali pobici w trakcie przesłuchania na Komendzie Policji. Policjanci kazali klęczeć przesłuchiwanym na krześle twarzą do ściany i bili ich pałkami w białe stopy. Prokuratura nie miała wątpliwości, że doszło do pobicia, jednak nie potrafiła wskazać osoby odpowiedzialnej. W związku z tym umorzyła ostatecznie śledztwo. HFPC przygotowała więc skargę i reprezentowała pokrzywdzonych przed ETPCz. Trybunał zaakceptował jednostronną deklarację Rządu, który przyznał, że skarżący byli poddawani torturom w rozumieniu art. 3 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka¹⁸. Niniejsza sprawa może wskazywać na problem tzw. „zmowy milczenia” pomiędzy funkcjonariuszami Policji, ponieważ pomimo braku wątpliwości co do faktu pobicia, prokuratura nie potrafiła odnaleźć osób odpowiedzialnych za popełnione przestęstwo.

Kolejna sprawa dotyczy sytuacji, która miała miejsce na Komendzie Policji przy ul. Chodeckiej w Warszawie. K.S. zarzucił funkcjonariuszowi Policji nieuzasadnione użycie przemocy

¹⁴ M. Szewczyk, A. Wojtaszczyk, W. Zontek, *Komentarz do art. 247*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Część II. Komentarz do art. 212-277d*, red. W. Wróbel, A. Zoll, Wolters Kluwer Polska 2017, publ. LEX.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ Tekst jedn.: Dz. U. z 2017 r. poz. 2067 ze zm.

¹⁷ Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 roku – Kodeks postępowania administracyjnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2017 r. poz. 1257 ze zm.).

¹⁸ Decyzja ETPCz z dnia 14 września 2015 roku w sprawie *Kazimierz Wołkowski i Krystian Jacyna przeciwko Polsce*, skarga nr 2037/14.

poprzez co najmniej dwukrotne uderzenie kolaniem w okolice łędźwiową kręgosłupa. Użycie przemocy fizycznej przez funkcjonariusza Policji spowodowało u K.S. obrażenia fizyczne m.in. w postaci stłuczenia okolicy skroniowej, łuku żebrowego lewego oraz urazu skrętnego kręgosłupa szyjnego. Prokuratura dwukrotnie umorzyła w tej sprawie śledztwo przeciwko funkcjonariuszom Policji na podstawie art. 17 § 1 pkt 1 Kodeksu postępowania karnego, która oznacza, że czynu nie popełniono albo brak jest danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie jego popełnienia. W związku z powyższym K.S. wniósł 2 listopada 2012 roku subsydiarny akt oskarżenia, a dwa lata czekał na wyznaczenie terminu pierwszej rozprawy przez Sąd Rejonowy dla Warszawy Pragi-Północ¹⁹. Sprawa do dzisiaj nie została zakończona przez sąd I instancji.

W dniu 26 lipca 2008 roku w Tczewie funkcjonariusze Policji w trakcie dokonywania zatrzymania Z.C. przekroczyli swoje uprawnienia. Pomimo obezwładnienia go poprzez założenie mu kajdanek na ręce z tyłu tułowia oraz położenie go na ziemię, wzięli udział w pobiciu zatrzymanego, w trakcie którego pokrzywdzony był przyciskany do podłoża i przeciągany po płytkach chodnikowych, kopany po ciele oraz uderzany kilkakrotnie w głowę. W następstwie opisanych działań pokrzywdzony doznał m.in. obrażeń ciała w postaci licznych podbiegnięć krwawych na kończynach górnych i dolnych, a także na plecach oraz w powłokach twarzy w postaci obustronnych tzw. krwiaków okularowych z towarzyszącym im wylewem w białkówce oka lewego, spowodowania obrażeń w postaci perforacji błony bębenkowej ucha prawego, co spowodowało naruszenie czynności narządu słuchu na czas powyżej 7 dni. Pierwsza rozprawa odbyła się w lutym 2011 roku, a dopiero dnia 29 września 2014 roku Sąd Rejonowy Gdańsk – Południe w Gdańsku wydał wyrok skazujący wobec obu policjantów. W uzasadnieniu wskazano, że konieczność i zasadność stosowania wobec pokrzywdzonego siły fizycznej ustalała z momentem jego skutecznego obezwładnienia w wyniku użycia gazu, założenia kajdanek na ręce z tyłu tułowia oraz położenia go na ziemię w pozycji na brzuchu z rękoma do tyłu. Dalsze podjęte przez oskarżonych działania były już przekroczeniem uprawnień. Sąd skazał oskarżonych na rok pozbawienia wolności w zawieszeniu na 2 lata. Jednakże adwokat jednego z oskarżonych oraz prokurator złożyli apelacje, co spowodowało uchylene wyroku przez Sąd Okręgowy w Gdańsku. Obecnie sprawa ponownie toczy się przed sądem I instancji, a kolejne rozprawy są odraczane ze względu na przedstawiane przez oskarżonych zwolnienia lekarskie. Ponadto, w związku z tą sprawą w 2008 roku toczyło się postępowanie dyscyplinarne wobec funkcjonariuszy policji, którego wynikiem było uznanie ich za winnych popełnienia przewinienia dyscyplinarnego. Jednakże tylko jednemu z nich została wymierzona kara dyscyplinarna w postaci kary nagany, gdyż wobec drugiego funkcjonariusza policji odstąpiono od jej wymierzenia ze względu na podporządkowanie służbowe²⁰.

Najpoważniejszą sprawą związaną z przekroczeniem uprawnień przez funkcjonariuszy była interwencja HFPC w związku ze śmiercią Igora S. na Komisariacie Policji Wrocław-Stare Miasto we Wrocławiu. Igor S. został zabrany na komisariat 15 maja 2016 roku po obezwładnieniu przez funkcjonariuszy paralizatorem. Po przywiezieniu na komisariat zatrzymany stracił przytomność i mimo podjętej reanimacji zmarł. Fundacja skierowała pismo do Komendy Wojewódzkiej Policji we Wrocławiu oraz Prokuratury Okręgowej w Legnicy, która prowadziła postępowanie dotyczące przekroczenia uprawnień przez funkcjonariuszy i nieumyślnego spowodowania śmierci. Komendant Wojewódzkiej Policji we Wrocławiu opisał w sposób szczegółowy postępowanie policjantów. W piśmie wskazano, jakie działania zostały podjęte w związku ze śmiercią Igora S. na komendzie. Przyznano, iż paralizator został użyty dwukrotnie, w tym raz już na komisariacie, podczas gdy zatrzymany miał założone kajdanki. Gdy Igor S. zaczął tracić przytomność, funkcjonariusze udzielili mu pierwszej pomocy i wezwali karetkę, nie udało się go jednak uratować. W protokole zgonu jako przyczynę śmierci lekarz pogotowia podał: „*inne określone skutki działania czynników zewnętrznych – ostrą niewydolność oddechową i oddechowo-krążeniową*”. Ponadto, prowadzenie śledztwa w sprawie nieumyślnego spowodowania śmierci osoby zatrzymanej oraz przekroczenia uprawnień przez funkcjonariuszy z Komisariatu Policji Wrocław-Stare Miasto zostało przekazane Prokuraturze Krajowej, na co wskazała odpowiedź Prokuratury Okręgowej w Poznaniu (do której wcześniej

¹⁹ Sprawa opracowana na podstawie dokumentów posiadanych przez HFPC. Sprawa toczy się przed Sądem Rejonowym dla Warszawy Pragi-Północ w Warszawie.

²⁰ Sprawa opracowana na podstawie dokumentów posiadanych przez HFPC. Sprawa toczy się przed Sądem Rejonowym Gdańsk-Południe w Gdańsku.

przekazano śledztwo). Zwrócono uwagę na to, iż badaniu poddano związek przyczynowo – skutkowy pomiędzy zastosowaniem paralizatora, a śmiercią zatrzymanego. Opinia sądowo-lekarska wystawiona po ponownej sekcji zwłok wskazała, iż prawdopodobną przyczyną zgonu jest wspólne zadziałanie kilku czynników: przyjęcia wysokich ilości amfetaminy i tramadolu oraz kilkakrotne rażenie paralizatorem oraz potencjalne wywieranie wielokrotnego ucisku na szyję zatrzymanego podczas obezwładniania²¹. Z komunikatu Prokuratury Okręgowej w Poznaniu wynika, że: „[w] dniu 20 marca 2018 roku do Sądu Rejonowego dla Wrocławia-Śródmieście we Wrocławiu skierowano akt oskarżenia przeciwko Łukaszowi R., Adamowi W., Pawłowi P. i Pawłowi G., którzy w dniu 15 maja 2016 roku pełnili służbę jako funkcjonariusze Komisariatu Policji Wrocław-Stare Miasto. Wskazane wyżej osoby prokurator oskarżył o to, że działając wspólnie i w porozumieniu, przekroczyli uprawnienia poprzez przeprowadzenie czynności przeszukania Igora S. z naruszeniem zasad wykorzystania środków przymusu bezpośredniego. Przy czym Łukasz R. zastosował wobec Igora S. więcej niż jeden środek przymusu bezpośredniego, w tym w postaci urządzenia Taser X2, nieproporcjonalnie do stopnia zagrożenia jakie stwarzał swoim zachowaniem zatrzymany, a pozostali oskarżeni swoim zachowaniem umożliwili bezpodstawne użycie Taser X2, używając nadto wobec pokrzywdzonego słów wulgarnych, uznanych powszechnie za obelżywe. Powyższe zachowanie spowodowało u pokrzywdzonego cierpienia fizyczne i naruszyło godność, nietykalność cielesną i prawo do ludzkiego traktowania. Swym zachowaniem oskarżeni wyczerpali ustawowe znamiona przestępstw z art. 231 § 1 k.k. i art. 247 § 1 k.k., tj. przekroczenia uprawnień przez funkcjonariuszy publicznych i znęcania się nad osobą pozbawioną wolności.”²². Fundacja w dalszym ciągu monitoruje trwające wobec funkcjonariuszy postępowanie.

2. Najnowsze wyroki ws. tortur lub niehumanitarnego lub poniżającego traktowania

Warto zwrócić uwagę na dwa najnowsze wyroki, które jeszcze są nieprawomocne. Jednym z nich jest wyrok Sądu Rejonowego Lublin-Zachód w Lublinie, w którym to sąd skazał funkcjonariuszy policji na kary bezwzględnej pozbawienia wolności. Jeden z funkcjonariuszy miał dopuścić się przekroczenia uprawnień w zakresie stosowania środków przymusu bezpośredniego względem I.C. poprzez zastosowanie prywatnego paralizatora w trakcie zatrzymania, jak i podczas pobytu I.C. w izbie wytrzeźwień. Funkcjonariusz działając ze szczególnym okrucieństwem dopuścił się znęcania fizycznego i psychicznego nad zatrzymanym poprzez unieruchomienie go w pojeździe służbowym kajdankami, wyzywanie obelżywymi słowami, pozbawienie odzieży, stosowanie przemocy w postaci uderzenia pięścią w twarz, co spowodowało obrażenia na wewnętrznej powierzchni policzka lewego w postaci nieregularnego ubytku śluzówki pokrytego włókniakiem. Ten sam funkcjonariusz miał dopuścić się użycia dwukrotnie prywatnego paralizatora względem R.K., który przebywał w tej samej izbie wytrzeźwień co I.C. R.K. w trakcie rażenia paralizatorem był skuty kajdankami, a rażenie miało mieć miejsce w okolicach worka mosznowego. Pozostała dwójka funkcjonariuszy policji miała dopuścić do znęcania się psychicznego i fizycznego nad I.C. Sąd w uzasadnieniu wskazał, że: „[n]ależy wziąć pod uwagę wagę naruszonych obowiązków oraz konsekwencje ich naruszenia dla świadomości społeczeństwa: podstawą skuteczności policji jest respekt i szacunek jaką darzą ją obywatele, a nie strach przed brutalnością i nieprzewidywalnością policjantów. Przez pryzmat takich przypadków istnieje niebezpieczeństwo, iż policja zacznie być postrzegana jako formacja niezdyscyplinowana i nieprofesjonalna, skłonna używać przemocy bez potrzeby i dla kaprysu, a zatem niegodna zaufania – co wpływa bezpośrednio na bezpieczeństwo powszechne.”²³.

Drugim przykładem jest wyrok Sądu Rejonowego w Ostrowie Wielkopolskim, w którym sąd skazał czterech funkcjonariuszy Wydziału Kryminalnego Komendy Miejskiej Policji w Siedlcach za stosowanie tortur, a Naczelnika Wydziału Kryminalnego tej jednostki za brak właściwej reakcji na przemoc, której był świadkiem. Do zdarzeń doszło w sierpniu 2012 roku. Funkcjonariusze Policji zatrzymali trzech młodych mężczyzn (w wieku od 19 do 29 lat) podejrzewanych o kradzież biżuterii ze sklepu jubilerskiego. Zostali oni przewiezieni do Komendy Miejskiej Policji w Siedlcach i poddani przez funkcjonariuszy Wydziału Kryminalnego rozpytaniu, w czasie którego byli torturowani. Byli

²¹ Opracowane na podstawie: *Report on the Human Rights of Persons Deprived of Liberty*, Warsaw, Poland 2017, s. 8, dostęp: <http://www.hflhr.pl/wp-content/uploads/2017/05/Report-CIT-FIN.pdf>, (data dostępu: 16-04-2018).

²² Informacja o zakończeniu postępowania przez Prokuraturę Okręgową w Poznaniu z dnia 21 marca 2018 roku, dostęp: <http://www.poznan.p.o.gov.pl/index.php?id=1631>, (data dostępu: 16-04-2018).

²³ Wyrok Sądu Rejonowego Lublin-Zachód w Lublinie z dnia 30 stycznia 2018 roku, sygn. akt IV K 717/17.

oni m.in. bici pałką po stopach, polewani wodą i rażeni paralizatorem w okolice miejsc intymnych, przyciskani butem do podłogi. Zaklejano im usta oraz straszono: przytrzaśnięciem jąder, wywiezieniem do lasu i zabawą w zająca (przykucie rąk do nóg i gonienie zatrzymanego), pobiciem rodzeństwa lub rozpowszechnieniem fałszywych informacji o współpracy z organami ścigania. Zatrzymani byli torturowani w oddzielnych pomieszczeniach, mogli jednak słyszeć krzyki i błagania kolegów. W tym czasie Naczelnik Wydziału Kryminalnego przemieszczał się między pokojami i sprawdzał, czy torturowani przekazali wartościowe informacje. Sąd ustalił, że sprawcy działali wspólnie i w porozumieniu, ofiary zaś pozostawały skute kajdankami i nie stawiały oporu. Sąd wymierzył oskarżonym kary od jednego roku do dwóch lat i dwóch miesięcy pozbawienia wolności, a w jednym przypadku wykonanie kary zawiesił na okres próby wynoszący trzy lata²⁴.

3. *Badania ankietowe HFPC*

W ostatnim czasie HFPC przeprowadziła badania ankietowe wśród adwokatów dotyczące złego traktowania osób podejrzanych, podejrzanych i zatrzymanych przez funkcjonariuszy Policji²⁵. W grupie przebadanych 47 adwokatów znalazły się osoby z różnym stażem zawodowym²⁶ i praktykujące w różnych częściach kraju. Ponad połowa ankietowanych adwokatów zajmuje się wyłącznie sprawami karnymi²⁷. Wszyscy respondenci potwierdzili, że w prowadzonych sprawach mieli kontakt z klientami zgłaszający problem złego traktowania przez funkcjonariuszy Policji.

Ankietowani adwokaci wyodrębnili także grupy szczególnie narażone na złe traktowanie przez funkcjonariuszy. Jako cechy wyróżniające potencjalne ofiary wskazano wiek, płeć, pochodzenie etniczne, rasę, narodowość, orientację seksualną, wyznanie i niepełnosprawność (wykres 1). Adwokaci dodawali, że jako takie cechy można traktować wcześniejszą karalność, status społeczny oraz uzależnienie.

W sprawach dotyczących złego traktowania przez funkcjonariuszy Policji ankietowani adwokaci wskazali, że najczęściej w tego typu sprawach spotykają się m.in. z trudnościami dowodowymi, lekceważeniem zarzutów dotyczących złego oraz upokarzającego traktowania przez funkcjonariuszy Policji, brakiem reakcji policji na podnoszone zarzuty dotyczące złego oraz upokarzającego traktowania przez funkcjonariuszy Policji oraz niewłaściwym podejściem sędziów w sprawach dotyczących niewłaściwego traktowania przez policjantów (wykres 2).

VI. **Skala zjawiska przemocy Policji**

1. *Skala zjawiska przemocy wśród funkcjonariuszy Policji – dane statystyczne*

Jak wynika z danych udostępnionych przez Komendę Główną Policji²⁸ w sprawach z kategorii „Naruszenia prawa do wolności”, która dotyczy skarg w zakresie zarzutów dotyczących zasadności, legalności, prawidłowości oraz czasu zatrzymania, liczba składanych skarg z roku na rok malała. Co ciekawe liczba skarg przekazywanych prokuraturze w latach 2013-2015 malała, a wzrosła dopiero w 2016 roku, gdzie prawie 50% spraw zostało przekazanych do prokuratury. Szczegółowe dane zostały załączone do niniejszej opinii w postaci Wykresu 3. Ponadto jak wynika z danych udostępnionych

²⁴ Wyrok Sądu Rejonowego w Ostrowie Wielkopolskim z dnia 9 lutego 2018 roku, sygn. akt II K 907/15, opracowane na podstawie komunikatu prasowego Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 12 lutego 2018 roku, dostęp: <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/tortury-na-komendzie-w-siedlcach-policjanci-skazani-na-kary-bezwzględnego-wiezienia> (data dostępu 16-04-2018).

²⁵ Inspiracją do przeprowadzenia badania ankietowego wśród adwokatów był Raport Sekcji Praw Człowieka przy Okręgowej Radzie Adwokackiej w Warszawie z dnia 26 czerwca 2017 roku na temat problemu sposobu traktowania osób pozbawionych wolności przez funkcjonariusza Policji i innych służb oraz wnioski w nim zawarte.

²⁶ Wśród badanych adwokatów łącznie z okresem aplikacji szesnastu praktykuje do 5 lat, trzynastu adwokatów praktykuje od 5-10 lat, jedenastu adwokatów praktykuje od 10-15 lat, a siedmiu adwokatów powyżej 15 lat.

²⁷ Pięciu adwokatów wskazało, że wśród prowadzonych przez nich spraw jest tylko 20% spraw karnych, dziewięciu adwokatów wskazało, że sprawy karne znajdują się w przedziale od 20%-40%, dziesięciu adwokatów wskazało przedział od 40%-60%, dziesięciu adwokatów wskazało, że jest to przedział od 60%-80% spraw, a 13 adwokatów, że jest to przedział od 80%-100% prowadzonych przez nich spraw.

²⁸ HFPC uzyskała dostęp do powyższych danych w ramach wniosku o dostęp do informacji publicznej złożonego w trybie przepisów ustawy z dnia 6 września 2001 roku o dostępie do informacji publicznej (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 1764 ze zm.), dalej: ustawa o dostępie. Dane zostały udostępnione pismem z dnia 20 lutego 2018 roku sygn. GIP-1004/824/18/KR.

przez Komendę Główną Policji w kategorii „*Nieludzkie lub poniżające traktowanie*”²⁹, która obejmuje zarzuty dotyczące: stosowania niedozwolonych metod fizycznych/ przemocy fizycznej; stosowania środków przymusu bezpośredniego; przemocy psychicznej/zastraszania; wymuszania zeznań, wyjaśnień, informacji, oświadczeń; molestowania seksualnego/gwałtu; warunków w pomieszczeniu dla zatrzymanych, izbach dziecka, podczas konwoju; innego niehumanitarnego lub poniżającego traktowania, liczba składanych skarg utrzymywała się na jednakowym poziomie. Jednakże, liczba skarg przekazywanych do prokuratury w latach 2013-2015 z roku na rok wzrastała, gdzie w 2015 roku aż 92% skarg złożonych skarg zostało przekazanych organom ścigania. W 2016 roku tendencja wzrostowa znacząco zmalała. Szczegółowe dane zostały załączone do niniejszej opinii w postaci Wykresu 4.

Jak wynika z danych uzyskanych w 2016 r. przez Okręgową Radę Adwokacką w Warszawie: „(...) *nieco ponad 2% spraw, w których wszczęto postępowanie kończy się wniesieniem do sądu aktu oskarżenia (w roku 2014 r. było to ok. 2,45%, w roku 2015 – ok. 2,06% oraz w pierwszych dwóch kwartałach 2016 r. – 2,23%). Zatem zaledwie nieco ponad 2% spośród spraw, w których zostaje wszczęte postępowanie karne zostaje poddane badaniu przez niezawisły sąd na etapie postępowania sądowego. Pozostałe są umarzane już na etapie postępowania przygotowawczego (zaś w przypadku ponad 50% zawiadomień nie dochodzi w ogóle do wszczęcia postępowania karnego).*”³⁰ (Tabela 1)³¹.

2. Raport MSWiA

W grudniu 2015 roku na zlecenie Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji został przygotowany raport podsumowujący: „*Badanie dotyczące problemu występowania w Policji agresji skierowanej przeciwko osobom spoza Policji, z którymi funkcjonariusz ma kontakt w związku z wykonywaniem obowiązków służbowych*”³² (dalej: Raport MSWiA). Jak wskazano w Raporcie MSWiA jego zasadniczym celem było: „(...) *rozpoznanie źródeł agresji funkcjonariuszy, w celu wprowadzenia działań pozwalających na ich osłabienie lub wyeliminowanie.*”³³ Z Raportu MSWiA wynika, że aż 45% policjantów przyznało, że było: „(...) *w trakcie swojej służby uczestnikami sytuacji, w której pojawiły się działania policjanta, mogące w oczach osób spoza Policji być uznane za przejaw nieuzasadnionej agresji. (...) 12,95% stwierdza, że interwencje, podczas których doszło do takich sytuacji stanowiły przynajmniej 1/5 z ostatnich 100 interwencji, a dla 3,58% była to ponad połowa z ostatnich 100 interwencji.*”³⁴. Najczęstsze formy zachowań agresywnych, których świadkami osobiście byli policjanci, to: chwytów obeszczepiających (73%), ogólne użycie siły fizycznej (69%), wymuszenie niewygodnej pozycji ciała (43%) oraz wypowiedzi obraźliwe (42%). Niższe, jednak nie znikome, które trudno uznać za przypadkowe formy uchybienia, to: wypowiedzi poniżające (29%), zadanie uderzenia ręką lub kopnięcia (25%), zadanie uderzenia przedmiotem innym niż pałka służbowa (17%), nieprzepisowe użycie kajdanek (16%), nadmierne użycie pałki służbowej (16%)³⁵. Jak wskazano w Raporcie MSWiA: „*[p]odstawowym źródłem frustracji policjantów jest głęboka rozbieżność pomiędzy ich własnym odbiorem sensu, roli i wartości pracy w Policji, a postrzeganym przez nich odbiorem społecznym oraz docenieniem ze strony społeczeństwa. Funkcjonariusze Policji czują się strażnikami prawa, zobowiązanymi do skutecznego działania na rzecz społeczeństwa. Mają jednak poczucie, że nie są tak odbierani. 71% badanych stwierdza, że dotyczy ich problem niskiego autorytetu społecznego zawodu policjanta, 66% zauważa brak docenienia ze strony społeczeństwa, z czego 38% twierdzi, że dotyczy on ich w dużym lub bardzo dużym stopniu. 59% deklaruje, że dotyczy ich problem konieczności ochrony godności munduru wobec obraźliwego zachowania osób, wobec*

²⁹ HFPC uzyskała dostęp do powyższych danych w ramach wniosku o dostęp do informacji publicznej złożonego w ustawy o dostępie. Dane zostały udostępnione wiadomością e-mail z dnia 9 marca 2018 roku pt. Gip-1172/18.

³⁰ Raport Sekcji Praw Człowieka przy Okręgowej Radzie Adwokackiej w Warszawie z dnia 26 czerwca 2017 roku na temat problemu sposobu traktowania osób pozbawionych wolności przez funkcjonariusza Policji i innych służb, s. 4.

³¹ Tabela zaczerpnięta z Raportu Sekcji Praw Człowieka przy Okręgowej Radzie Adwokackiej w Warszawie z dnia 26 czerwca 2017 roku na temat problemu sposobu traktowania osób pozbawionych wolności przez funkcjonariusza Policji i innych służb, s. 3-4.

³² Badanie w ramach raportu zostało przygotowane przez firmę Synergion Michał Kochanowski spółka komandytowa. HFPC uzyskała dostęp do raportu w ramach wniosku o dostęp do informacji publicznej złożonego w trybie przepisów ustawy o dostępie.

³³ Raport MSWiA, s. 34-35.

³⁴ Raport MSWiA, s. 5.

³⁵ Raport MSWiA, s. 6.

których prowadzą czynności.”³⁶. Z Raportu MSWiA wynika także, że: „(...) 87% policjantów stwierdza, że funkcjonariusz powinien sięgnąć po wszystkie dostępne środki działania, kiedy pojawia się niebezpieczeństwo, że sytuacja podczas interwencji wymknie się spod kontroli. (...) 84% uważa, że sięgnięcie po wszystkie fizycznie dostępne środki działania jest wskazane, gdy pojawia się zagrożenie, że w sytuacji bezpośredniej konfrontacji z przestępcą funkcjonariusz nie będzie miał wystarczających możliwości fizycznych czy sprzętowych, aby stawić mu skuteczny opór. 63% policjantów wprost przyznaje, że prawdopodobnie lub bardzo prawdopodobnie sami użyliby ŚPB (środków przymusu bezpośredniego – przyp. autor) w sposób mogący w oczach osób spoza Policji być uznany za nadmierny, gdyby pojawiło się niebezpieczeństwo, że sytuacja wymknie się spod kontroli.”³⁷. Jako zagrożenia, które mogą pozwolić na wymknięcie się interwencji spod kontroli, funkcjonariusze wskazywali: pozwolenie osobie, względem której podejmą interwencję na przejęcie kontroli nad sytuacją (58%), włączenie się osób trzecich w przebieg interwencji (55%), brak pewności swoich umiejętności (45%), brak przewagi fizycznej (42%), brak przewagi psychicznej (39%)³⁸. Zdolność policjantów do uzyskania przewagi jest stale wystawiana na próbę ponieważ, aż 51% z nich spotyka się przynajmniej raz na kilka dni z atakiem słownym bądź wulgarnym zachowaniem, a w wypadku 10% z nich dzieje się tak kilka razy dziennie, 46% z nich spotyka się raz na kilka dni ze słowną prowokacją, 45% badanych jest obiektem krytyki i presji społecznej raz na kilka dni, a 42% przynajmniej raz na kilka dni w tygodniu styka się z poczuciem bezkarności osób, wobec których prowadzą interwencję³⁹. Z Raportu MSWiA wynika, że tylko 11% policjantów wykazuje wysoki poziom skłonności do zachowań agresywnych, lecz aż 74% wykazuje poziom średni, a 15% wykazuje poziom niski⁴⁰.

VII. Aktualne pomysły na rozwiązanie problemu tortur i niehumanitarnego lub poniżającego traktowania w Polsce

1. Wprowadzenie przestępstwa tortur do Kodeksu karnego

Jednym z pomysłów, którego realizacja mogłaby mieć charakter prewencyjny, jest wprowadzenie do Kodeksu karnego przestępstwa tortur poprzez zmianę np. art. 246 k.k. Rzecznik Praw Obywatelskich w swoim piśmie do Ministerstwa Sprawiedliwości wskazał, że polskie przepisy nie penalizują wszystkich elementów tortur, o których mowa w art. 1 Konwencji o zakazie tortur⁴¹. Ponadto Rzecznik podkreślił, że: „[p]rzepisy Kodeksu karnego nie uwzględniają sytuacji stosowania tortur „w celu ukarania osoby za czyn popełniony przez nią lub osobę trzecią albo o którego dokonanie jest ona podejrzana, a także w celu zastraszenia lub wywarcia nacisku na nią lub trzecią osobę albo w jakimkolwiek innym celu wynikającym z wszelkiej formy dyskryminacji”. W praktyce może to uniemożliwić ściganie i karanie sprawców tortur, stosujących je z tych powodów i celów. Narusza to również prawo ofiar do sądu i sprawiedliwego zadośćuczynienia.”⁴². Z podobną propozycją, jak już wspomniano w niniejszej opinii, wystąpiły CAT oraz Komitet Praw Człowieka ONZ wskazując, że polskie przepisy karne nie realizują postanowień Konwencji o zakazie tortur⁴³.

W 2017 roku grupa posłów przedstawiła Sejmowi projekt nowelizacji Kodeksu karnego⁴⁴ poprzez zmianę art. 246 k.k., która miałaby polegać na wprowadzeniu, ich zdaniem, pełnej penalizacji tortur oraz zwiększyć sankcję karną za tego typu przestępstwa. Zmiana art. 246 k.k. miała zawierać

³⁶ Raport MSWiA, s. 7.

³⁷ Raport MSWiA, s. 7.

³⁸ Raport MSWiA, s. 7.

³⁹ Raport MSWiA, s. 8.

⁴⁰ Raport MSWiA, s. 8.

⁴¹ Pismo RPO do Ministerstwa Sprawiedliwości z dnia 27 października 2015 roku, sygn. II.071.4.2015.ED, s. 3, dostęp: https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Do_MS_ws_tortur_0.pdf (data dostępu: 16-04-2018).

⁴² *Ibidem*, s. 3.

⁴³ W doktrynie wskazuje się jednak, że art. 246 k.k. i art. 247 k.k. realizują zobowiązania wynikające z Konwencji o zakazie tortur (por. W. Zalewski, *Komentarz do art. 247, [w]: Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Część II. Komentarz – art. 212-316*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, CH Beck 2013, s. 243, I. Zgoliński, *Komentarz do art. 246, [w]: Kodeks karny. Komentarz*, red. V. Konarska-Wrzesek, Wolters Kluwer 2016, publ. LEX.

⁴⁴ Poselski projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny, druk sejmowy nr 1702, dostęp: <http://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/0/B3DA1A0F853A409CC1258154002DBF58/%24File/1702.pdf> (data dostępu: 16-04-2018).

m.in. uwagi RPO, które zostały wskazane powyżej. Jednakże projekt ustawy został odrzucony w pierwszym czytaniu przez Sejm dnia 29 września 2017 roku.

Również zdecydowana większość (66%) ankietowanych adwokatów uważa, że wprowadzenie przestępstwa tortur do Kodeksu karnego zapewniłoby lepszą kwalifikację oraz przyczyniłoby się do skutecznego egzekwowania konsekwencji prawnych wobec funkcjonariuszy Policji (Wykres 5)

Należy ponadto wskazać, że ETPCz w sprawie *Cestaro przeciwko Włochom* wypowiedział się, że w celu zapewnienia skutecznej ochrony, o której mowa w art. 3 EKPCz, Państwa powinny podjąć odpowiednie działania legislacyjne przedstawiając skuteczne przepisy karne penalizujące tortury. Ponadto Trybunał zauważył, że penalizacja tortur wynika również z art. 4 Konwencji o zakazie tortur. ETPCz podkreślił, że jego jurysdykcja ogranicza się do zapewnienia poszanowania zobowiązań wynikających z art. 3 Konwencji, a w szczególności do pomocy pozwanemu państwu w znalezieniu odpowiednich rozwiązań zidentyfikowanego problemu strukturalnego, czyli niedociągnięć, jak w ww. sprawie, we włoskim ustawodawstwie. Do danego państwa należy przede wszystkim wybór środka, który ma być stosowany w jego wewnętrznym porządku prawnym, w celu realizacji jego zobowiązań wynikających z art. 46 Konwencji. Dlatego Trybunał w kontekście niniejszej sprawy wskazał, że konieczne jest wprowadzenie do włoskiego systemu prawnego mechanizmów prawnych nakładających odpowiednie kary na osoby odpowiedzialne za tortury i inne formy znęcania się na podstawie art. 3 EKPC oraz uniemożliwienie im korzystania ze środków niezgodnych z prawem (*Cestaro przeciwko Włochom*, skarga nr 6884/11, wyrok z dnia 7 kwietnia 2015 roku, § 243-§ 246).

W kontekście niniejszej sprawy, rekomendacji organów międzynarodowych, stanowiska RPO, powstaje pytanie, czy Trybunał nie powinien rozważyć również zwrócenia uwagi polskim władzom na zasadność wprowadzenia nowego typu czynu zabronionego do Kodeksu karnego.

2. Dostęp do adwokata

Kolejnym pomysłem, którego realizacja mogłaby zapobiegać torturom i nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu, jest zagwarantowanie osobom zatrzymanym adwokata lub radcy prawnego już od pierwszych chwil po zatrzymaniu. W obecnie obowiązującym stanie prawnym, zgodnie z art. 245 § 1 Kodeksu postępowania karnego⁴⁵ (dalej: k.p.k.): „[z]atrzymanemu na jego żądanie należy niezwłocznie umożliwić nawiązanie w dostępnej formie kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym, a także bezpośrednią z nimi rozmowę; (...)”.

Z badań przeprowadzanych w ostatnim czasie przez HFPC⁴⁶ wynika, że pomimo tego, że art. 245 k.p.k. gwarantuje osobie zatrzymanej niezwłoczne prawo kontaktu z adwokatem i bezpośrednio z nim rozmowy, to do takiego kontaktu nie dochodzi. Jeden z adwokatów wskazał, że kontakt jest często opóźniany: „(...) ponieważ: „chcą jak najwięcej wyciągnąć z zatrzymanego”. Inny obrońca podkreślił, że swego rodzaju przewlekłość w tym zakresie jest pewną „zagrywką procesową”, której celem jest uniemożliwienie ustalenia linii obrony, ponieważ mogłoby to: „zaburzyć śledztwo policji i prokuraturze”, a obecność adwokata od samego początku postępowania może być niewygodna i utrudniać podejmowane czynności.”⁴⁷. Dlatego HFPC zaproponowała, aby organy ścigania, zgodnie z art. 245 § 1 k.p.k. zapewniały zatrzymanym możliwość niezwłocznego skontaktowania się z adwokatem lub radcą prawnym. Ponadto na komisariatach powinny znajdować się listy adwokatów lub radców prawnych, a także Okręgowe Rady Adwokackie oraz Okręgowe Izby Radców Prawnych powinny stworzyć dyżury adwokackie lub radcowskie dla osób zatrzymanych⁴⁸. Z podobnym

⁴⁵ Tekst jedn.: Dz. U. z 2017 r. poz. 1704 ze zm.

⁴⁶ A. Klepczyński, P. Kładoczny, K. Wiśniewska, *O (nie)dostępnym dostępie do adwokata*, Warszawa 2017, dostęp: http://www.hfpr.pl/wp-content/uploads/2018/01/HFPR_JUSTICIA2017_National-Report_PL.pdf (data dostępu: 16-04-2018), dalej: Raport o dostępie do adwokata, B. Grabowska-Moroz, konsultacja: P. Kładoczny, P. Kubaszewski, *Wzmocnienie praw procesowych w postępowaniu karnym. Skuteczne wdrożenie prawa do obroncy i pomocy prawnej na podstawie Programu Sztokholmskiego*, Warszawa 2018.

⁴⁷ Raport o dostępie do adwokata, s. 26.

⁴⁸ Raport o dostępie do adwokata, s. 61.

postulatem wystąpiła w 2015 roku Okręgowa Rada Adwokacka w Krakowie⁴⁹. Tożsamą uchwałę przyjęła również Okręgowa Rada Adwokacka w Warszawie⁵⁰.

Należy także wskazać, że przeważająca (94%) część ankietowanych adwokatów jest zdania, że zwiększenie dostępu do adwokata od pierwszej chwili po zatrzymaniu mogłoby zapobiec sytuacjom stosowania przemocy przez funkcjonariuszy policji (Wykres 6).

3. Nagrywanie interwencji oraz czynności podejmowanych względem zatrzymanych

Pomysł nagrywania interwencji oraz czynności podejmowanych przez funkcjonariuszy Policji narodził się w Polsce w 2014 roku, kiedy to Gabinet Komendanta Głównego Policji przygotował projekt założeń projektu ustawy o zmianie ustawy o Policji. W 2015 roku pomysły te przerodziły się w „Strategię działań nakierowanych na przeciwdziałanie naruszeniom praw człowieka przez funkcjonariuszy Policji”⁵¹ Ministerstwa Spraw Wewnętrznych (dalej: Strategia). W punkcie 2 Strategii zaproponowano wprowadzenie nowych rozwiązań o charakterze dowodowym, których celem byłoby „(...) opracowanie mechanizmów zapewniających uzyskanie dowodów dokumentujących rzeczywisty przebieg zdarzenia, podczas którego mogło dojść do niewłaściwych zachowań funkcjonariuszy.”⁵². Realizacją tego postulatu miało być: „opracowanie rozwiązań prawnych i technicznych, dotyczących rejestrowania przebiegu policyjnych czynności administracyjno-porządkowych w niektórych miejscach innych niż publiczne, w tym w pokojach przesłuchań.”⁵³ Jednakże prace nad realizacją Strategii uległy zatrzymaniu jeszcze za poprzedniej kadencji parlamentu.

W 2017 roku po ujawnieniu szczegółów śmierci Igora S. w Polsce rozgorzała dyskusja na temat wprowadzenia systemu, który miałby na celu nagrywanie czynności podejmowanych przez funkcjonariuszy Policji. Należy wskazać, że taki system funkcjonuje już w Wielkiej Brytanii⁵⁴, gdzie policjanci są wyposażeni w kamerki, które są zamontowane na mundurach. Podobne rozwiązanie obecnie jest testowane w Polsce. Jak wynika z komunikatu prasowego Komendy Głównej Policji system ten jest testowany przez funkcjonariuszy Policji w Warszawie, w województwie podlaskim oraz dolnośląskim. Kamery na mundurach mają nagrywać jednocześnie dźwięk oraz obraz⁵⁵.

Należy także wskazać, że większość (98%) ankietowanych adwokatów była zdania, że nagrywanie czynności z udziałem funkcjonariuszy mogłoby zapobiec sytuacjom stosowania przemocy przez funkcjonariuszy policji (Wykres 7). Wskazuje się także, że: „(...) przesłuchanie bez obecności obrońcy powinno być bezwzględnie nagrywane.”⁵⁶

VIII. Wnioski:

- a) Organizacje międzynarodowe oraz krajowe podmioty zajmujące się ochroną praw człowieka wskazują na istnienie problemu tortur i niehumanitarnego lub poniżającego traktowania w Polsce;

⁴⁹ Stanowisko Okręgowej Rady Adwokackiej w Krakowie w przedmiocie dostępu do adwokata osób zatrzymanych w pierwszych 48 godzinach od zatrzymania z dnia 10 kwietnia 2015 roku, dostęp: http://www.adwokatura.pl/admin/wgrane_pliki/file-stanowisko-10-04-2015-11386.pdf (data dostępu: 16-04-2018).

⁵⁰ Uchwała Okręgowej Rady Adwokackiej w Warszawie z dnia 24 maja 2017 roku w przedmiocie zakazu stosowania #tortur i dostępu do pomocy #adwokata w razie zatrzymania osoby podejrzewanej o popełnienie czynu zabronionego, dostęp: <http://ora-warszawa.com.pl/pl/9388327-uchwala-ora-w-warszawie-z-dnia-24-maja-2017-r-w-przedmiocie-zakazu-stosowania-tortur-i-dostepu-do-pomocy-adwokata-w-razie-zatrzymania-osoby-podejrzewanej-o-popełnienie-czynu-zabronionego> (data dostępu: 16-04-2018).

⁵¹ Dalej: Strategia.

⁵² Strategia, s. 13.

⁵³ Strategia, s. 13.

⁵⁴ The Independent, *How the police's body-worn camera technology is changing the justice system*, 1 marca 2016 roku, dostęp: <http://www.independent.co.uk/news/uk/crime/how-the-polices-body-worn-camera-technology-is-changing-the-justice-system-a6905691.html> (data dostępu: 16-04-2018).

⁵⁵ Komenda Główna Policji, *Na ulicach Warszawy pierwsze patrole wyposażone w kamery*, 18 grudnia 2017 roku, dostęp: <http://www.policja.pl/pol/aktualnosci/152720.Na-ulicach-Warszawy-pierwsze-patrole-wyposazone-w-kamery.html?search=250> (data dostępu: 16-04-2018).

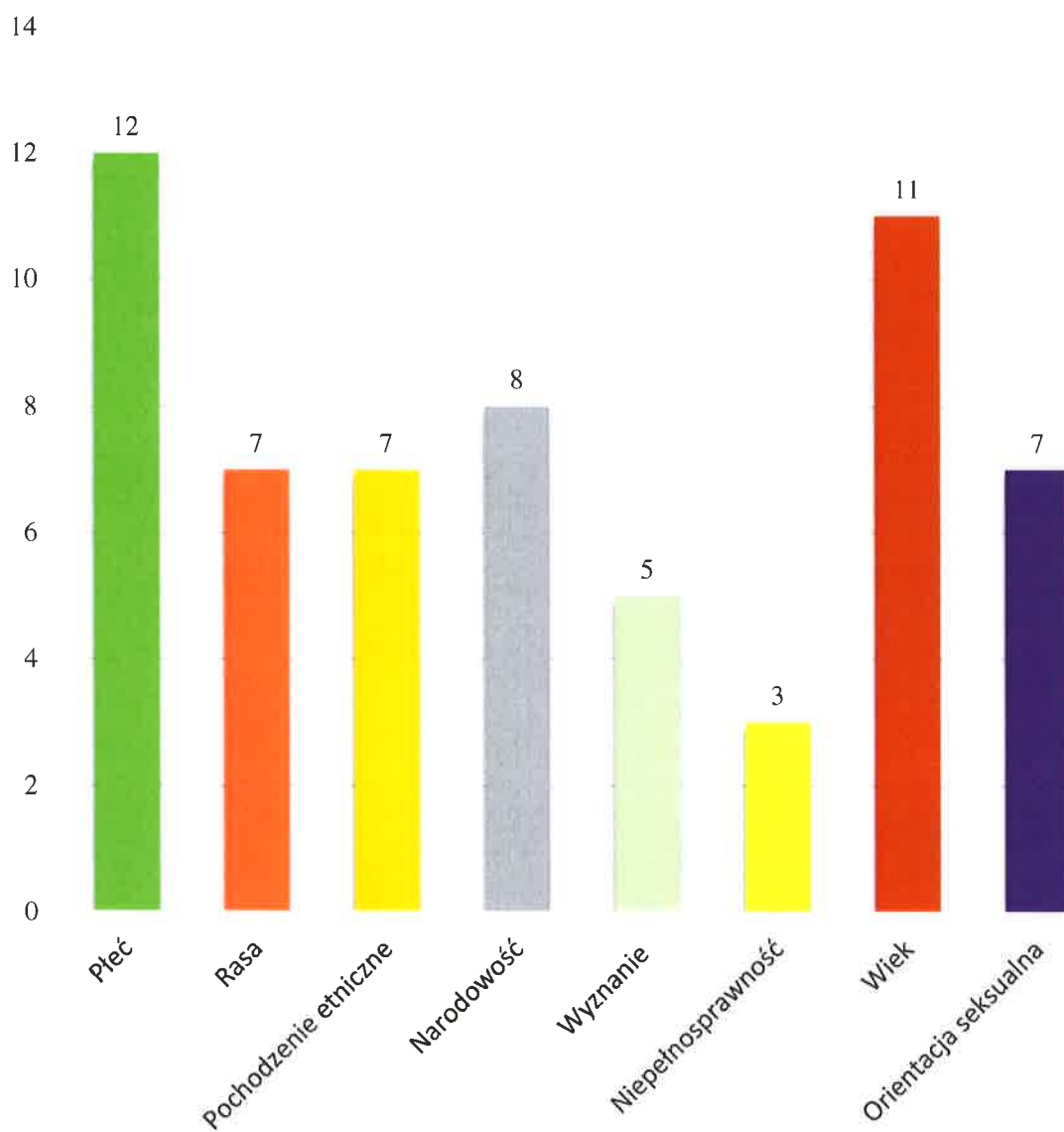
⁵⁶ B. Grabowska-Moroz, konsultacja: P. Kładoczny, P. Kubaszewski, *Wzmocnienie praw procesowych w postępowaniu karnym. Skuteczne wdrożenie prawa do obrońcy i pomocy prawnej na podstawie Programu Sztokholmskiego*, Warszawa 2018, s. 34.

- b) Jednak nie tylko podmioty zewnętrzne zwracają uwagę na przykłady nadużywania siły przez funkcjonariuszy Policji. Również w raporcie MSWiA podkreślono ogromną skalę skłonności funkcjonariuszy Policji do przemocy;
- c) W Polsce szczególną uwagę należy zwrócić na wątpliwości w zakresie wypełniania obowiązków proceduralnych wynikających z art. 3 Konwencji, ponieważ wiele spraw jest umarzanych przez prokuraturę, w związku z czym nie trafiają one nawet do sądu;
- d) Ankietowani adwokaci podkreślają, że największym problemem w tego typu sprawach są trudności dowodowe. Ich zastrzeżenia budzi także podejście sędziów w sprawach dotyczących niewłaściwego traktowania;
- e) Dostęp do adwokata od pierwszych chwil po zatrzymaniu może być pierwszym bezpiecznikiem przeciwdziałającym przemocy ze strony policjantów;
- f) Dopiero po ostatnich wydarzeniach zaczęto testować kamery nagrywające czynności podejmowane przez funkcjonariuszy oraz zintensyfikowano szkolenia psychologiczne dla policjantów, dlatego nie wiemy, jak w przyszłości zaczną funkcjonować te zmiany;
- g) W związku z obecnie obowiązującym w Polsce stanem prawnym powstaje pytanie, czy aktualny kształt regulacji zapewnia skuteczny model karania realizujący w pełni funkcję ochronną, represyjną i prewencyjną.

Opinię przyjaciela sądu przygotował apl. adw. Adam Klepczyński, prawnik w Programie Spraw Precedensowych Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, pod nadzorem merytorycznym adw. Katarzyny Wiśniewskiej oraz dr. Piotra Kładocznego.

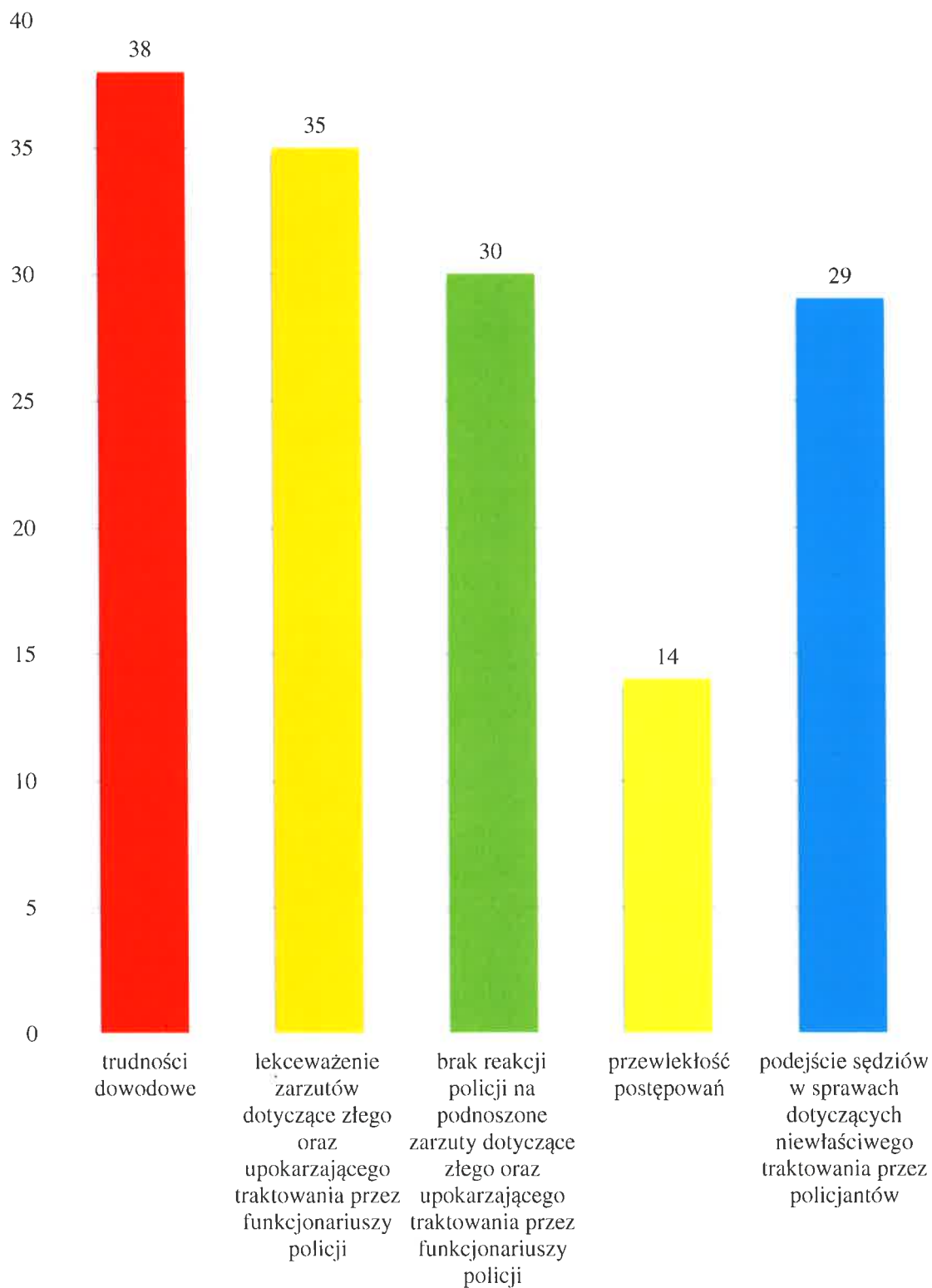
Wykres 1.

Złe traktowanie przez funkcjonariuszy Policji ze względu na przynależność do danej grupy

Wykres 2.

Trudności z jakimi spotykają się adwokaci prowadząc sprawy dotyczące złego traktowania przez funkcjonariuszy Policji

Wykres 3.

Naruszenie prawa do wolności - liczba skarg

- Liczba skarg przekazanych do prokuratury lub sądu
- Liczba skarg uznanych za zasadne
- Liczba skarg uznanych za niezasadne

Wykres 4.

Nieludzkie lub poniżające traktowanie - liczba skarg

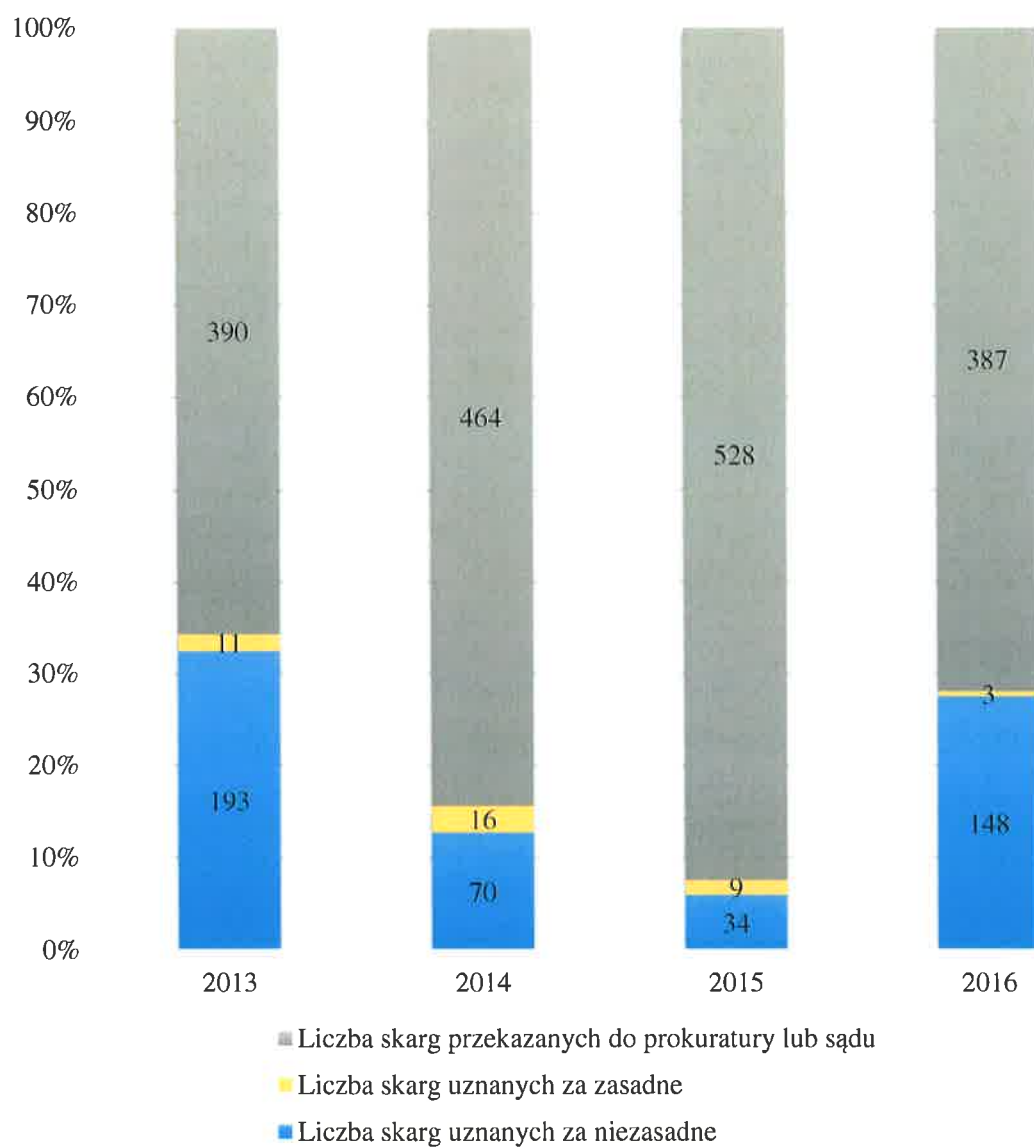
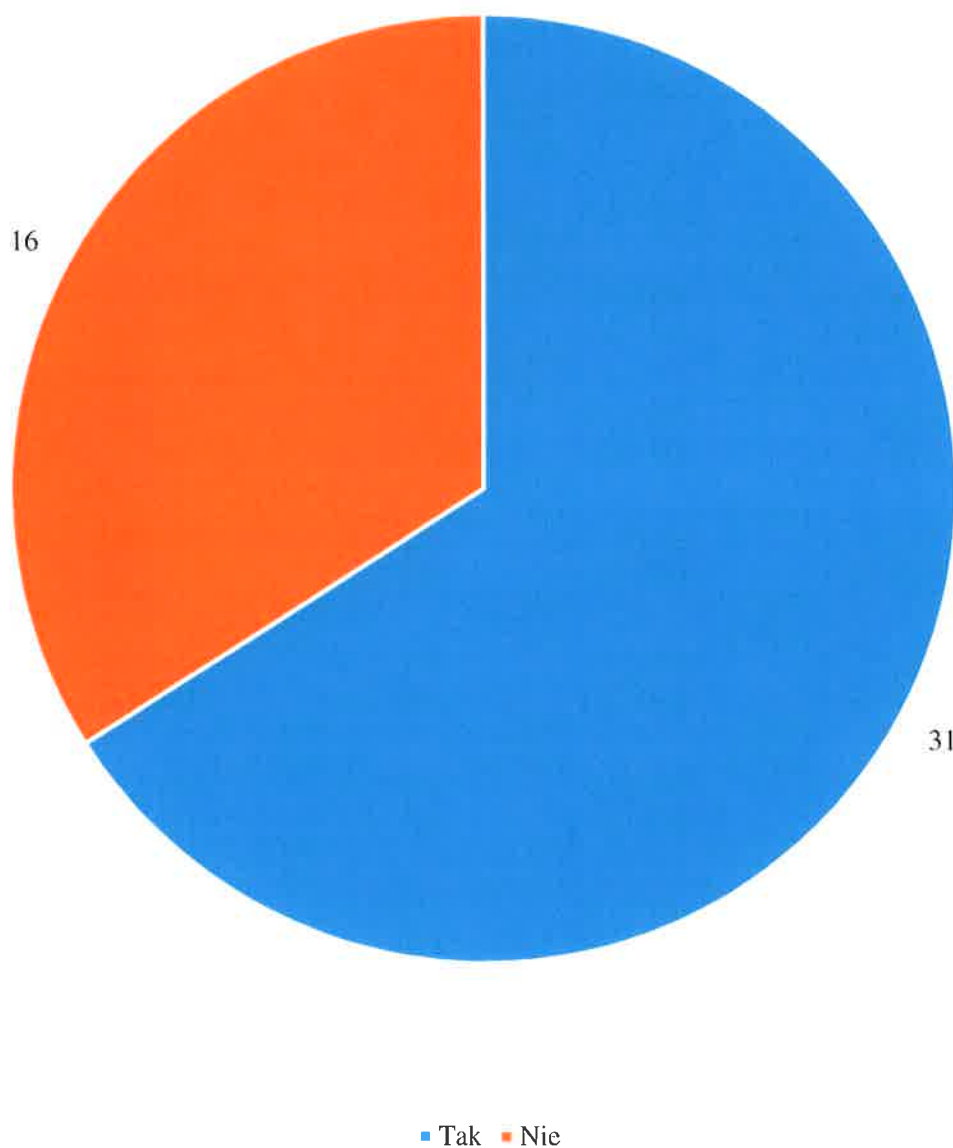

Tabela 1. Dane uzyskane z Prokuratury Krajowej przez Okręgową Radę Adwokacką w Warszawie

Przestępstwa związane z torturami oraz niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem, stosowaniem przemocy fizycznej lub słownej przez funkcjonariuszy Policji wobec osób pozbawionych wolności	Rok 2014	Rok 2015	Rok 2016 (2 pierwsze kwartały)
Liczba zawiadomień o przestępstwie	1386	1354	680
Liczba wszczętych postępowań	732	727	358
Liczba aktów oskarżenia	18	15	8
Liczba postępowań umorzonych	670	701	286
Liczba wyroków skazujących/ warunkowo umarzających postępowanie	11	9	4
Liczba wyroków uniewinniających	5	0	4

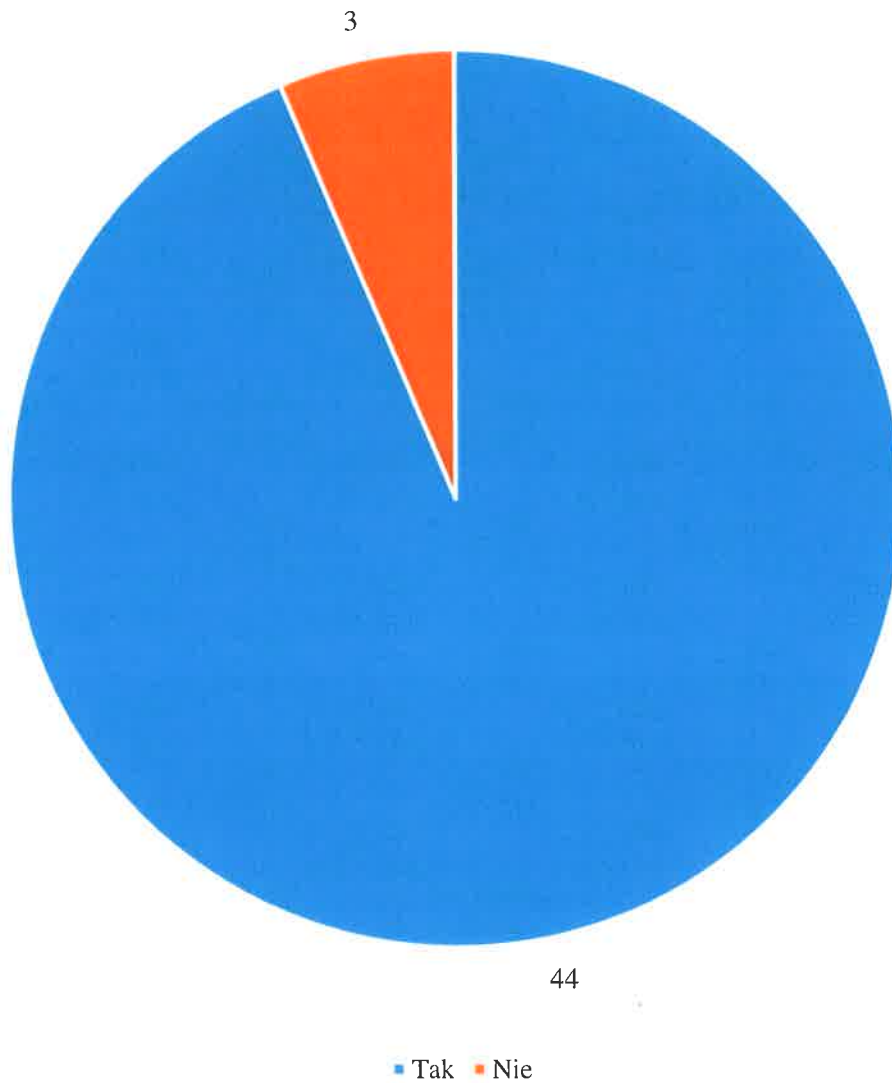
Wykres 5.

Pytanie: Czy Pani/ Pana zdaniem wprowadzenie do Kodeksu karnego przestępstwa tortur zapewniłoby lepszą kwalifikację oraz zwiększałoby efektywność postępowań w przedmiocie złego traktowania przez funkcjonariuszy Policji?

Wykres 6.

Pytanie: Czy w Pani/ Pana ocenie sytuacjom złego traktowania przez funkcjonariuszy policji zapobiegłoby zwiększenie dostępu do adwokata od pierwszych chwil po zatrzymaniu?

Wykres 7.

Pytanie: Czy Pani/ Pana zdaniem wprowadzenie kamer nagrywających czynności z udziałem funkcjonariuszy policji zapobiegłoby takim sytuacjom?

